

Andriej Moskwin

Uniwersytet Warszawski, Polska

University of Warsaw, Poland

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1699-3556>

e-mail: amoskwin@uw.edu.pl

„З беларускага жыцця” („Z białoruskiego życia”) na tle emigracyjnej prasy białoruskiej

*“З беларускага жыцця” (“From Belarusian Life”) in the Context of the
Belarusian Emigration Press*

“З беларускага жыцця” на фоне беларускай эміграцыйнай прэсы

ABSTRACT: This article provides an analysis of the Belarusian newspaper „З беларускага жыцця”, published in one of the DP camps near Salzburg in 1946–1947. It demonstrates how the newspaper paid great attention to the selection of its material, striving to expand its audience. The article focuses on aspects such as ties to the homeland, Belarusian-Ukrainian literary relations, the work of Belarusian writers, and the development of a historical canon.

KEYWORDS: emigration, post-war history, press, „З беларускага жыцця”, Austria, Displaced Person.

Celem niniejszego artykułu jest analiza wydawanej w latach 1946–1947 gazety „З беларускага жыцця” („Z belaruskaha žyc’cja” / „Z życia białoruskiego”) [zob. Z belaruskaha žyc’cja 1946–1947]. Pierwotnie miała ona tytuł „З беларускага жыцця ў Астрыі” („Z belaruskaha žyc’cja ŭ Astryi” / „Z życia białoruskiego w Austrii”), ale od numeru trzeciego zmieniono na „З беларускага жыцця”.

Po ukończeniu II wojny światowej na terenie Niemiec, Austrii i Włoch znalazła się pewna grupa osób ze Związku Radzieckiego, w tym z Białorusi. Z czasem około 5 milionów osób powróciło do ojczyzny, a pewna część migrantów przymusowych i dobrowolnych nie chciała wracać. W obozach DP uchodźcy tworzyli specyficzne wspólnoty kulturowe, działały szkoły podstawowe i średnie, amatorskie zespoły wokalne, taneczne i teatralne,

a także wydawano książki i czasopisma. Tak powstała gazeta „З беларускага жыцця”. Inicjatorami i głównymi redaktorami byli: Alieś Hrycuk¹, Alieś Salaviej² i Uladzimir Dudzicki³. Ukazało się 37 numerów: w 1946 r. – 34, a w 1947 – trzy.

Oto statystyka za 1946 r.: nr 1 [2 strony] – 15 kwietnia; nr 2 [2 strony] – 30 kwietnia, nr 3 [2 strony] – 18 maja, nr 4 [2 strony] – 29 maja, nr 5 [2 strony] – 5 czerwca, nr 6 [4 strony] – 9 czerwca, nr 7 [4 strony] – 16 czerwca, nr 8 [4 strony] – 21 czerwca, nr 9 [4 strony] – 28 czerwca, nr 10 [4 strony] – 7 lipca, nr 11 [4 strony] – 12 lipca, nr 12 [4 strony] – 19 lipca, nr 13 [4 strony] – 26 lipca, nr 14 [4 strony] – 2 sierpnia, nr 15 [4 strony] – 9 sierpnia, nr 16 [4 strony] – 16 sierpnia, nr 17 [4 strony] – 23 sierpnia, nr 18 [4 strony] – 30 sierpnia, nr 19 [4 strony] – 6 września, nr 20 [4 strony] – 13 września, nr 21 [4 strony] – 20 września, nr 22 [4 strony] – 27 września, nr 23 [4 strony] – 5 października, nr 24 [4 strony] – 12 października, nr 25 [4 strony] – 19 października, nr 26 [6 stron] – 26 października, nr 27 [4 strony] – 2 listopada, nr 28–29 [6 stron] – 16 listopada, nr 30 [4 strony] – 23 listopada, nr 31 [4 strony] – 30 listopada, nr 32 [4 strony] – 8 grudnia, nr 33–34 [6 stron] – 22 grudnia.

A tak wygląda statystyka za 1947 r.: nr 1(35) [4 strony] – 1 stycznia, nr 2(36) [4 strony] – 7 stycznia, nr 3(37) [2 strony] – 19 stycznia.

Cena i nakład gazety nie były podawane. Jednak wiadomo, że Fundacja Prasowa, która powstała z inicjatywy Białorusinów, zorganizowała zbiórkę środków na wydanie gazety „З беларускага жыцця” oraz pisma „Пагоня”. Od czasu do czasu gazeta zamieszczała podziękowania za wsparcie finansowe. Na przykład w numerach: 5 i 6 – za wpłacenie na konto 50 szylingów, w numerze 9 – 30 szylingów, a w numerze 21 – 28 szylingów [*Padzjaka* 1946: 1; *Padzjaka* 1946b: 3; *Padzjaka* 1946c: 2; *Padzjaka* 1946d: 2; *Padzjaka* 1946e: 2].

Gazeta była wydawana przy wsparciu Komitetu Białoruskiego w Salzburgu, a informacja o tym była zamieszczana w numerach: 1–11. Od numeru 12 rozpoczęto podawać adres korespondencyjny: Salzburg. DP „Lehen” (pokój 17), co spowodowało, że rozpoczął się okres komunikacji z czytelnikami. Obóz ten znajdował się w dzielnicy robotniczej przy ulicy Ignaz-Harrer-Strasse 2 na obrzeżach miasta. Składał się z kilku baraków, postawionych w trakcie wojny dla potrzeb organizacji Reichsarbeitsdienst

¹ Alieś Hrycuk (1910–1976) – białoruski historyk, krytyk literacki, nauczyciel, działacz społeczny, przewodniczący Stowarzyszenia Białorusinów w Kanadzie.

² Alieś Salaviej (właśc. Alfred Radziuk, 1922–1978) – poeta białoruski.

³ Uladzimir Dudzicki (właśc. Uladzimir Hućka, 1910 – po 1976) – poeta, prozaik, tłumacz, publicysta białoruski.

(RAD, Służba Pracy Rzeszy)⁴. Nie wiadomo, ile osób mieszkało w tym obozie w 1946 r. Natomiast w grudniu 1947 r. było 246 osób: 158 to wysiedleni Niemcy (Volksdeutsche), 24 – Austriacy i 64 – uciekinierzy. Do tej ostatniej grupy i zaliczano Białorusinów. W 1947 r. DP połączono z dwoma innymi, dobudowano kilka baraków i w sumie na tym obszarze (o powierzchni 2407 m²) mieściło się osiem budynków. W dokumentach to miejsce funkcjonowało pod adresem Unterkunftsstelle 3.

Z okazji pierwszej rocznicy powstania Komitetu Białoruskiego gazeta relacjonowała:

Праца, распачатая ў першай палове мая 1945 года, не была дарэмнай. Беларускі камітэт адразу стаў найважнейшым цэнтрам нацыянальнага жыцця беларускага насельніцтва ў Аўстрыі. Заяўкі на рэгістрацыю падавалі не толькі беларусы зь Зальцбурга, але і з іншых куткоў Аўстрыі. Так наладзілася супрацоўніцтва з беларусамі англійскага і французскага сектaroў [Infarmacyja 1946: 1].

Poinformowano także, że z inicjatywy Komitetu powstały cztery oddziały: w obozach DP Kirchheim i Ried (obwód Linz) oraz Zell am See i Bürmoos (obwód Salzburg). Do Salzburga z angielskiej strefy przyjechało dwóch białoruskich duchownych. Ponadto z powodu tego, że Białorusini mieszkali nie tylko w białorusko-ukraińskich obozach DP, lecz także w obozach przeznaczonych dla innych narodowości, wyznaczono pełnomocników w celu nawiązania z nimi współpracy. Podkreślono, że Komitet Białoruski dokonał reorganizacji i w związku z czym zmienił swoją nazwę na Białoruskie Towarzystwo w Austrii.

Gazeta cieszyła się ogromnym uznaniem wśród Białorusinów mieszkających w różnych DP w Austrii. W jednym z październikowych numerów, z okazji ukazania się 25 numeru, redakcja podkreślała:

У няспрыяльных умовах чужыны, у цяжкіх абставінах і для нашага жыцця, і для нашага друкаванага слова выходзіць дваццаць пяты нумар чатырохбалонкавага выдання. Можа ніколі, будучы ў запраўдных, у поўным сэнсе гэтага слова, жыццёвых абставінах, знаходзячыся там, дзе наша сэрца і розум, рэдакцыя не адзначала-б выгаду 25 нумару свайго выдання, можа гэты факт быў-бы для яе зусім звычайнай падзеяй. Але сяньня разумеючы, што рэдакцыя станоўча і старанна, паводля магчымасцяў, змагалася за сваё прызначэнне, можа было-б грэхам, каб абыйсці маўчаннем, асмелімся сказаць, наш юбілей.

Добра ведаючы, што невялікая газетка ніяк ня зможа падаць свайму чытачу ўсяго, што яго заўсёды цікавіць, рэдакцыя паставіла сабе за мэту

⁴ Reichsarbeitsdienst – masowa organizacja przystosowania obywatelskiego i wojskowego młodzieży w III Rzeszy, która w trakcie II wojny światowej wykonywała funkcje pomocnicze wobec Wehrmachtu.

даць братом-беларусам хоць пару словаў, сваіх родных беларускіх словаў, каб можна было зь імі успомніць Бацькаўшчыну і падмацаваць надзеі ў лепшую будучыню. <...> Мы робім усё магчымае. Мы лічым, што гэта лепш, чым нічога. Калі-б у нас былі лепшыя ўмовы, наклад газеты быў-бы большым. Мы рады, што гэтае выданьне атрымала прызнаньне сярод аўстрыйскіх беларусаў. Яно як вогнішча, вакол якога аб'ядналіся нашы землякі-беларусы. Мы зрабілі ўсё, што маглі. Друкаванае слова будзе існаваць заўсёды, пра што сведчыць праца Ф. Скарыны. Мы верым: прыйдзе час, калі іскры ўспыхнуць вялікім полымем! [Zjalënka 1946: 1–2].

Członkowie redakcji zawsze mieli świadomość, że należy powiększać grono odbiorców. W pewnym momencie postanowiono zwrócić się ku białoruskiej młodzieży. W artykule *Głos białoruskiej młodzieży* (*Голас беларускае моладзі*, nr 26) autor przypomina, że po ukończeniu wojny Europa została bardzo zniszczona i pokaleczona („сраіць на руінах”), i wciąż nieznana była jej przyszłość. O jej losie decydują różne siły polityczne, które swoją uwagę koncentrują przede wszystkim na młodzieży, w tym białoruskiej. Znaczna jej część uczestniczyła w II wojnie światowej i walczyła o wyzwolenie Białorusi.

Гераізм і ахвярнасць беларускай моладзі ня былі выпадковымі. <...> Заўсёды была яна найбольшым нацыянальна-палітычным чыньнікам на цяжкім і складаным шляху гістарычнага разьвіцьця беларускага народу, на шляху змаганьня за Вольную і Незалежную Бацькаўшчыну. Яна, уласна кажучы, ня зважаючы на час і абставіны, станавіла сабою рухаючы сілу гістарычнага працэсу нацыі. <...> Нясучы цяжкі крыж пакуты, беларуская моладзь жыла, тварыла і аддавала жыцьцё за агульналюдзкія ідэалы ў імя ўваскросьня свайго народу і Бацькаўшчыны [D. U-ka 1946: 2].

Młodzież walczyła także wcześniej: najpierw z Księstwem Moskiewskim, a później z Imperium Rosyjskim, brała udział w bitwie pod Grunwaldem. Walczy i teraz, ale tym razem wspólnie z całą rzeszą młodych Europejczyków: o dobro narodów, o pokój i sprawiedliwość społeczną. Jaskrawym przykładem dla niej jest życie i działalność takich postaci historii białoruskiej, jak Paŭljuk Bahrym, Konstanty Kalinowski czy Ignacy Hryniewiecki. „Наш шлях цяжкі і крывавы. Аднак мы перакананыя ў бесьмяротнасьці ўсечалавечых намаганьняў. Мы верым, што ўсемагутны Бог здыме з нас цяжкі крыж пакут і дапаможа нам вярнуцца на радзіму” [D. U-ka 1946: 2] – podsumowuje autor.

Wątek miejsca młodzieży we współczesnym świecie kontynuuje M. Kunicki w numerze 27 gazety. Zaznacza, że młodość to najcudowniejszy okres w życiu człowieka: chce się wtedy działać, oddychać pełną piersią, wydaje się, że całe życie jest przed tobą. Autor przywołał wiersz Maksyma Bahdanowicza pt. *Młode lata...* (*Маладыя гады...*, 1915). Bohater liryczny wspomina lata młodości jak coś najbardziej doskonałego i pięknego. W pierwszej kolejności kojarzy mu się ona z miłością do ukochanej osoby. Na całe

жыццё запаміятаў он ёй „мiлы тварык”, „залатую касу”, „сiняватыя вочы”, „агнiсты погляд” oraz „гарачыя словы”. Ostatnie słowa wiersza – „Будзь жа, век малады, / Поўны светлымі днямі! / Пралятайце, гады, / Залатымі агнямі!” – brzmią jako hymn młodości, siły, miłości i piękna. Jak stwierdzał Kunicki, młodość nigdy się nie kończy: na zmianę jednej młodej sile przychodzi następna: „Маладосьць гэта нястрыманасьць і непакіснасьць, якіх ніколі нічым ня зьнішчыш, упартасьць і станоўчасць у змаганьні за найдаражэйшыя ідэалы. <...> А маладыя гады ішлі, ідуць і будуць ісьці; змагаліся, змагаюцца і будуць змагацца за Бацькаўшчыну і народ” [Kunicki 1946: 1].

Obok tego eseju zamieszczono inny utwór poetycki tegoż twórcy – *Ruszajmy się, bracia, szybciej...* (*Пушымся брацьця, хутчэй...*, 1910). Autor stwierdza, że należy śmiało iść na przód, „пакідаючы жаж”, „крыкі пужливых людзей / не стрымаюць хай бітвы размах” [Bahdanovič 1946: 1]. Nie trzeba się bać iść pod prąd – tylko tacy osiągną sukces.

Już od pierwszych numerów gazety było widać, że w pierwszej kolejności będzie ona na bieżąco informować czytelników o wydarzeniach z życia Białorusinów w austriackich obozach DP oraz zamieszczać niewielkie utwory literackie. Ukazały się następujące informacje:

Data	Miejsce wydarzenia	Rodzaj wydarzenia
25.04.1946	Kirchheim	Oddział Białoruskiego Towarzystwa zorganizował wieczór poświęcony rocznicy ogłoszenia Białoruskiej Republiki Ludowej. Referat pt. <i>25 сакавіка ў Беларусі</i> wygłosił kierownik oddziału Alaksandar Jacewicz ⁵ .
04.1946	Bürmoos	Białorusini wspólnie z Ukraińcami zbudowali cerkiew prawosławną. Opiekun: ojciec Viktor – przedstawiciel Białoruskiej Autokefalicznej Cerkwi Prawosławnej.

⁵ Alaksandar Jacewicz (Аляксандар Яцэвіч, 1903–1995) – poeta, prozaik, dramaturg, tłumacz. Uczestnik powstania słuckiego. Członek grupy literackiej „Баявая Ўскалось”. Zaczął pisać i publikować wiersze, gdy uczęszczał jeszcze do gimnazjum w Słucku. W listopadzie 1920 r. wraz z ojcem wziął udział w słuckiej akcji zbrojnej, za którą jego ojciec został rozstrzelany przez bolszewików, a sam Jacewicz został skazany na dwa lata więzienia. Następnie z niego uciekł i przybył do Mińska, gdzie otrzymał pomoc i wsparcie ze strony przyjaciół. W latach 1925–1930 studiował na Wydziale Literacko-Lingwistycznym Wyższego Instytutu Pedagogicznego w Mińsku. W czasie okupacji niemieckiej pracował jako dziennikarz w redakcji dziennika „Беларуская газета” oraz jako nauczyciel w różnych szkołach Białorusi. W 1944 r. wyemigrował do Austrii, gdzie brał udział w organizacji szkół białoruskich. Od 1949 r. mieszkał we Francji. Kierował organizacją emigrancką Białoruski Ruch Wyzwoleńczy (Беларускі вызвольны рух). Od 1956 r. mieszkał w Stanach Zjednoczonych.

Data	Miejsce wydarzenia	Rodzaj wydarzenia
04.1946	Linz	Przewodniczący oddziału Białoruskiego Towarzystwa w Linzu Jan Piatrouski ⁶ wystąpił jako redaktor trzech publikacji: <i>Boże mir</i> (Божы мір), <i>Protestantyzm</i> (Пратэстантызм) i zbioru pieśni duchownych <i>Śpiewajcie Panu</i> (Спявайце Госпады).
04.1946	Salzburg	Ukazał się drugi numer pisma społeczno-politycznego „Пагоня” ⁷ .
04.1946	Salzburg	Sekcja kobieca Towarzystwa Białoruskiego zorganizowała kursy szycia i modelowania.
04.1946	Salzburg	Odbył się kurs szkoleniowy kierowców, w którym wzięło udział 25 osób. Wszyscy zdali egzamin i otrzymali prawo jazdy.
4.05.1946	Salzburg	Odbył się kurs dla elektromechaników. Wzięło w nim udział 10 osób.
1.05.1946	Salzburg	Odbył się zjazd inteligencji białoruskiej. Poruszono kwestie organizacyjne i kulturalno-oświatowe.
05.1946	Linz	Jan Piatrouski wydał książkę <i>Bóg i Ojczyzna</i> (Бог і Бацькаўшчына).
05.1946	Bürmoos	Białoruskie dzieci szkoły podstawowej wzięły udział w wycieczce mającej na celu zapoznanie się z zabytkami architektury Salzburga i okolic.

⁶ Jan Piatrouski (Ян Пятроўскі, 1905–2001) – działacz religijny i kulturalny, publicysta, wydawca, redaktor, pisarz i tłumacz. Od lat 20. XX w. związany z białoruskim ruchem kulturalno-społecznym w Polsce. W 1928 r. miał chęć wyjazdu do BSR, ale zmienił zdanie. Służył w Wojsku Polskim, gdzie poznał członków Kościoła Metodystycznego. W latach 1930–1931 studiował w Metodystycznej Szkole Biblijnej w Klarisewie. Od 1932 r. mieszkał i pracował w Dereczynie (rejon zelweński). W czasie II wojny światowej wyjechał do Niemiec i brał udział w pracach Białoruskiego Komitetu Samopomocy w Berlinie. W 1942 r. zredagował *Słownik niemiecko-białoruski* zawierający 27 tys. słów. W 1944 r. wydał w Berlinie *Słownik niemiecko-białorusko-rosyjsko-polski*, który nieco wcześniej publikowała na swoich łamach gazeta „Паніца” (nr 185–186). Pod koniec wojny wyjechał do Austrii i zamieszkał w Linzu (1945–1953), gdzie publikował literaturę religijną w języku polskim, białoruskim i rosyjskim. Od 1953 r. mieszkał w Stanach Zjednoczonych. W 1976 r. wraz z żoną Alicją założył Białoruską Fundację Charytatywną, aby wspierać badania białoruskie i publikować materiały na tematy białoruskie. Jeden z założycieli białoruskiego ruchu ewangelicko-baptystycznego w Stanach Zjednoczonych. Przetłumaczył na język białoruski i opublikował siedem tomów wybranych dzieł Platona. Redagował i wydawał klasyczny *Słownik grecko-białoruski*. Jest także autorem białoruskich przekładów Marka Aureliusza i Carla Wilhelma von Humboldta.

⁷ Więcej na temat pisma „Пагоня” zob. Moskwin 2018: 21–38.

Data	Miejsce wydarzenia	Rodzaj wydarzenia
20.05.1946	Salzburg	W cerkwi prawosławnej przy Mirabellplatz 4 odbyła się liturgia z okazji święta Żyrowickiej Ikony Matki Bożej, która uznana została za cudowną. Była to inicjatywa przedstawiciela Białoruskiej Autokefalicznej Cerkwi Prawosławnej ojca W. Nikifaraua. W liturgii wzięli udział również przedstawiciele Autokefalicznej Ukraińskiej Cerkwi Prawosławnej: protojerej ojciec Terenty Szymanau, ojciec M. Hetman, ojciec Juwenalij Kubenski, ojciec Piatro i protodiakon ojciec Wasilij Tyszko.
05.1946	Salzburg	Przy cerkwi prawosławnej w Salzburgu powstał białoruski cerkiewny chór pod kierownictwem Julijana Rymko.
05.1946	Salzburg	Kobieca sekcja Towarzystwa Białoruskiego otworzyła dla Białorusinów pracownię krawiecką.
06.1946	Linz	Ukazały się dwa słowniki: białorusko-angielski oraz angielsko-białoruski autorstwa Jana Piatrouskiego. Cena każdego tomu to 10 szylingów.
10.1946	Linz	Ukazał się pierwszy numer pisma „Слова праўды”, redaktor naczelny – Jan Piatrouski. Pismo planowano wydawać w czterech językach: rosyjskim, białoruskim, polskim i ukraińskim.

Jednak z czasem okazało się, że przygotowanie takich informacji jest utrudnione i wymaga dość obszernej komunikacji z przedstawicielami białoruskich obozów DP w Austrii. Wtedy gazeta zaczęła zamieszczać (od numeru 3) informacje o życiu Białorusinów w obozach DP innych krajów – najczęściej w Niemczech, ale również we Francji i Stanach Zjednoczonych.

Data	Miejsce wydarzenia	Rodzaj wydarzenia
04.1946	Monachium (Niemcy)	Białoruskie Studenckie Stowarzyszenie Studentów wydaje pismo „Крывіцкі съветач”.
04.1946	Paryż (Francja)	Zaczęła się ukazywać białoruskojęzyczna gazeta „Беларускія навіны”.
9.04.1946	Michelsdorf (Niemcy)	Założenie Stowarzyszenia Literackiego „Шыпшына” z okazji 20-lecia powstania organizacji „Узвышша”. Udział wzięli: Jurka Vičbic, Natallia Arsienniewa, Uładzimir Siadura.

Data	Miejsce wydarzenia	Rodzaj wydarzenia
4-5.05.1946	Regensburg (Niemcy)	Zjazd białoruskiej inteligencji w kwestii zmiany nazwy „Białoruś” na „Krywija”. Podjęto decyzję: „Зъезд лічыць тэрмін «Крывія» найбольш аўтэнтычным тэрмінам для нашай нацыі. Таму ён заклікае ўсіх выкарыстоўваць яго максімальна ў сітуацыях, дзе гэта магчыма. У іншых выпадках разам з новым тэрмінам павінна выкарыстоўвацца старая назва «Беларусь»” [Vestki adusjul’ 1946: 1].
5.05.1946	Regensburg (Niemcy)	Zostało założone Krywickie Towarzystwo Naukowe im. Francyska Skaryny. Opracowano statut organizacji i plan wydawania pisma „Веды” (nie częściej niż raz na trzy miesiąca). Towarzystwo łączyło w swoich szeregach lekarzy i pracowników naukowo-technicznych.
05.1946	Regensburg (Niemcy)	Powstał Białoruski (Krywicki) Front Literatury i Sztuki. W jego skład weszło Stowarzyszenie Literackie „Шыпшына”, zespół muzyczny oraz przedstawiciele różnych zawodów (m.in. kompozytorzy, rzeźbiarze).
05.1946	Regensburg (Niemcy)	Z inicjatywy Mikałaja Kulikowicza powstał Teatr Estrady (Тэатр Эстрады). W jego skład weszli aktorzy dramatyczni, soliści opery i baletu, muzycy. Występy odbywały się nie tylko w strefie amerykańskiej, lecz także w innych.
23.06.1946	Regensburg (Niemcy)	Odbył się zjazd białoruskich skautów z trzech stref: angielskiej, amerykańskiej i francuskiej.
29.06.1946	Regensburg (Niemcy)	Odbyła się uroczystość z okazji śmierci Janki Kupały.
07.1946	Regensburg (Niemcy)	Białoruskie Stowarzyszenie Literackie „Шыпшына” wydało trzeci numer pisma „Шыпшына”. Zamieszczono w nim utwory Masieja Siadnioua, Siarhieja Chmary, Mikołaj Kulikowicza, Jauhena Kawaleuskiego, Władzimira Kliszewicza.
07.1946	Oberschleissheim (Niemcy)	Powstał nowy białoruski obóz DP. Znaczna część przyjechała tu z Füssen. Dzięki inicjatywie niewielkiej grupy rozpoczęła się organizacja życia białoruskiego i pracy kulturalno-oświatowej w tym obozie.
08.1946	Goslar (Niemcy)	Drużyna Białoruskich Skautów zorganizowała obóz dwutygodniowy.
30.08.1946	Monachium (Niemcy)	Powstał Związek Skautów Studentów.
08.1946	Watenstedt (Niemcy)	Białoruski obóz DP odwiedził generał angielskiej armii wraz z przedstawicielem UNRRA. Białorusini pokazali im cerkiew, przedszkole, gimnazjum, pracownię: ślusarską, stolarską i szewską, kuchnię oraz wystawę. W prezencie goście otrzymali album ze zdjęciami codziennego życia obozu i wiązanek kwiatów.

Data	Miejsce wydarzenia	Rodzaj wydarzenia
08.1946	Watenstedt (Niemcy)	Białoruski obóz DP obchodził rocznicę swojego istnienia. Z tej okazji odbyła się uroczystość, podczas której pokazano obrazek sceniczny <i>Szare dni</i> (Шэрыя дні) autorstwa Swiatasława Załużnego ⁸ . Zorganizowano też wystawę białoruskiej sztuki ludowej oraz fotografii.
08.1946	Passau (Niemcy)	W białoruskim obozie DP powstała szkoła podstawowa.
08.1946	Regensburg (Niemcy)	Wydawnictwo białoruskiego obozu DP wydało tom pierwszy podręcznika <i>Fragmenty literatury krywickiej</i> (Вынісы з крывіцкае літаратуры). W jego skład weszły utwory folkloru białoruskiego.
08.1946	Rzym (Włochy)	Ukazał się modlitewnik <i>Szlakiem Boga</i> (Божым шляхам) w języku białoruskim.
09.1946	Regensburg (Niemcy)	Powstał żeński zespół folklorystyczny pod kierownictwem Mikoły Rawenskiego.
12.09.1946	Watenstedt (Niemcy)	Chorągiew Krywickich Skautów zorganizowała obóz w górach Harz.
10.1946	Ravensburg (Niemcy)	Powstał Związek Krywickich Skautów, w którego skład weszło 16 osób – uczniów miejscowego gimnazjum.
19.10.1946	Watenstedt (Niemcy)	Dwadzieścia skautów złożyło przysięgę.
10.10.1946	Hallendorf (Niemcy)	Spotkanie skautów łotewskich i białoruskich.
16.11.1946	Monachium (Niemcy)	Zjazd Stowarzyszenia Białoruskich Studentów.
12.1946	Augsburg (Niemcy)	Zebrańie skautów ukraińskich z okazji 35-lecia założenia skautingu ukraińskiego. Udział wzięło 700 osób. Byli obecni przedstawiciele skautingu białoruskiego.

⁸ Swiatasłau Załużny (Святаслаў Залужны, wł. Chwiedar Iljaszewicz [Хведар Ільяшэвіч] 1910–1948) – poeta białoruski, dziennikarz, historyk i działacz polityczny. Po ukończeniu Gimnazjum Białoruskiego w Wilnie studiował historię na Uniwersytecie Stefana Batorego. Po studiach podjął pracę w Gimnazjum Białoruskim jako nauczyciel języka białoruskiego. Utwory literackie publikował na łamach pism: „Студэнцкая думка”, „Беларуская ніва” i „Крыніца”. Opublikował tomiki poezji: *Pieśni wiosenne* (Веснапесні, 1922), *Gwiazdzistą ścieżką* (Зорным шляхам, 1932) i *Wiersze przesiąknięte chorobą i kolorem* (Захварбаваныя вершы, 1936). Podczas II wojny światowej redagował pismo „Новая дарога” (Białystok). W 1943 r. wykładał na kursach pedagogicznych dla białoruskich nauczycieli w Białymstoku. W 1944 planował wydanie w Białymstoku utworów zebranych najwybitniejszych twórców białoruskich w serii „Białoruska Biblioteka Ludowa” oraz tłumaczeń literatury światowej na język białoruski w serii „Biblioteka Przekładu”. W 1944 r. przeniósł się do Berlina, gdzie wydał siedem książek w serii „Biblioteka Ludowa”, redagował biuletyn „Апошнія весткі”. Zginął w wypadku samochodowym.

Z czasem informowanie czytelników o różnych wydarzeniach zeszło na drugi plan. Natomiast znaczne miejsce zostało poświęcone informowaniu Białorusinów o perspektywach funkcjonowania obozów DP w Austrii oraz o sytuacji prawnej jej mieszkańców. Jak pisała gazeta, chociaż odbywają się liczne konferencje i kongresy na ten temat, to na razie nie przyniosły one jeszcze żadnego rozwiązania. Cały świat podzielił się na dwie części: jedni współczują i są gotowi udzielić pomocy, natomiast drudzy odmawiają wsparcia i twierdzą, że obozy DP „зьяўляюцца пагрозай для ўсяго свету і справы міры”. W rezultacie „кожны беларус знаходзіцца ў сталым страху” [*Sprawy peraselenyx...* 1946: 4]. Jak podkreślała redakcja:

Няма нічога горшага ў свеце, чым эміграцыя. Гэтую трагедыю разумеюць толькі тыя, хто калі-небудзь апынуўся ў падобнай сітуацыі. Быць без грамадзянства азначае быць выключаным з сацыяльнай структуры, якой зьяўляецца дзяржава. Гэта таксама азначае, што няма каму абараняць твае правы і не дапусціць, каб табе нанеслі шкоду. Быць без грамадзянства таксама азначае быць адзінокім сярод іншых [*Naša dolja* 1946b: 2].

Historia zna wiele powodów emigracji: polityczne, religijne, ekonomiczne. Jednak po raz pierwszy w historii ludzkości świat spotkał się z sytuacją, kiedy półtora miliona osób, reprezentujących około dwudziestu narodowości, z różnych powodów nie może powrócić do ojczyzny. Dlatego, zdaniem redakcji gazety, problem ten ma charakter ogólnoludzki. Organizacja UNRRA, która bardzo dużo czyni dla rozwiązywania tego problemu, nie była w stanie tego zrobić sama. Przez kilka miesięcy kwestią tą intensywnie zajmuje się także Organizacja Narodów Zjednoczonych, ale żadnych wyników na razie nie ma. Wstępnie wiadomo, że na razie tylko dwadzieścia trzy państwa świata odpowiedziały na propozycję przyjęcia uciekinierów. Jednak warunki, na których były one gotowe to zrobić, nie zawsze były zadowalające.

Gazeta poinformowała, że w dniu 20 sierpnia Salzburg odwiedził dyrektor UNRRA Fiorello la Guardia⁹ w celu zbadania warunków życia uchodźców [zob. *Sprawy peraselenyx* 1946: 4] oraz przeprowadzenia rozmów w kwestii dalszych losów obozów DP w Austrii. Zaniepokojony ówczesną sytuacją ujawnił informację o tym, że przedstawiciele wielu krajów domagają się od kierowanej przez niego organizacji jak najszybszej likwidacji wszystkich obozów DP istniejących w Niemczech i Austrii. Jako główny powód wskazywano to, że były one jedną z przeszkód na drodze do normalizacji życia w tych dwóch krajach. Jedna część mieszkańców powinna zostać poddana procedurze repatriacji, druga zaś zostać wysłana do krajów, w których mogłaby normalnie funkcjonować i sama zabezpieczać sobie życie [zob. A-j M. 1946: 4].

⁹ Fiorello Henry La Guardia (1882–1947) – adwokat i polityk amerykański. W latach 1939–1945 burmistrz Nowego Jorku. W 1946 r. – generalny dyrektor UNRRA.

Gazeta podkreślała również fakt, że władze Austrii także dążą ku temu, aby jak najszybciej wszystkie obozy DP zostały zamknięte, a ich mieszkańcy opuścili kraj. Minister Spraw Zagranicznych Austrii Karl Gruber podczas wizyty w Stanach Zjednoczonych przekazał taką opinię władzom amerykańskim [zob. *Perasjalenckija sprawy* 1946: 3].

Również władze amerykańskie czyniły pewne kroki w tym kierunku. Padła informacja o tym, że we wrześniu 1946 r. przedstawiciel amerykańskiej armii okupacyjnej oświadczył, że po podpisaniu umowy pomiędzy USA a Austrią wojsko oraz administracja opuszczą kraj w ciągu trzech-czterech miesięcy. Wszyscy bezpaństwowcy powinni albo wrócić do ojczyzny, albo wyjechać do innego kraju, albo przeprowadzić się do jakiegokolwiek obozu DP w Niemczech [*Z apošnix padzejaŭ* 1946: 1]. Kwestia funkcjonowania obozów DP na terenie Austrii była także poruszana na posiedzeniach Organizacji Narodów Zjednoczonych przez Sekretarza Generalnego Trygvego Lie'a. Zwrócił się on do wszystkich krajów, aby wsparły one finansowo nową organizację, która będzie kontynuować działania UNRRA [zob. A-j M. 1946: 3].

We wrześniu ukazała się informacja, że osoby, które przebywają w obozach DP i jednocześnie pracują, będą musiały od 15 września opłacać posiłki oraz czynsz. Zwolnieni z opłat zostaną tylko ci, którzy w swoim kraju byli prześladowani z powodów politycznych i religijnych, czekają na repatriację, otrzymali pozwolenie na wjazd do USA oraz piastują jakiekolwiek stanowisko w administracji obozu DP [zob. *Naša dolja* 1946a: 3].

W publikacji z 30 sierpnia 1946 r. poinformowano, że takie kraje, jak Francja, Australia, Kanada, Nowa Zelandia oraz Stany Zjednoczone wyraziły chęć przyjęcia przesiedleńców. Ameryka planuje zaprosić ogółem 100–120 tys. osób, Australia zaś corocznie 70 tys. [zob. *Sprawy peraselenyx* 1946: 4]. Pod koniec 1946 r. gazeta pisała, że 16 stycznia 1947 r. rozpocznie się procedura wydania paszportów „emerson”¹⁰ dla wszystkich osób, które musiały opuścić rodzimny kraj z powodu II wojny światowej. Posiadacz takiego dokumentu otrzyma prawo do wjazdu bez wizy do takich krajów, jak Argentyna, Belgia, Brazylia, Chile, Republika Dominikańska, Ekwador, Francja, Grecja, Szwecja, Szwajcaria, Wielka Brytania, Wenezuela, Indie i Australia. Stany Zjednoczone i Kanada ustalą roczną kwotę i będą wydawać migrantom specjalne pozwolenie [zob. *Perasjalenckija sprawy* 1946: 3].

Redakcja miała świadomość, że większość przebywających na emigracji Białorusinów tęskni za swoją ojczyzną. Dlatego informowała swoich czytelników o sytuacji w kraju. W numerze ósmym wprowadzono nową rubrykę: „Весткі зь Беларусі” („Wiadomości z Białorusi”), a zamieszczona w niej

¹⁰ Herbert William Emerson (1881–1962) – dyrektor Międzyrządowego Komitetu ds. Uchodźców (Inter-Governmental Committee on Refugees) w latach 1938–1947.

informacja dotyczyła różnych dziedzin: ekonomicznej, politycznej, ale w pierwszej kolejności kulturalnej. Podkreślano, że żaden kraj nie doznał tyle tragedii podczas II wojny światowej jak Białoruś. Została ona zniszczona w większym stopniu niż same Niemcy: całkowicie zrujnowano gospodarkę, zginęło dwa miliony osób, a sierotami zostało 200 tys. dzieci.

Jednak mimo trudności, sytuacja powoli wraca do normalności. Na przykład w Orszy ponownie została uruchomiona fabryka lnu, bardzo zniszczona w trakcie wojny. Na południu kraju, w pobliżu wsi Głuszkowicze, odkryto pokłady granitu. Planowano wykorzystać je w budownictwie mieszkalnym oraz w budowie dróg [zob. *Vestki z' Belarusi* 1946a: 2]. Informowano, że Białoruska Biblioteka Narodowa obchodzi swoje 20-lecie. Jest to największa w kraju biblioteka, której księgozbiór przed wojną wynosił dwa miliony książek. W jej zbiorach było dużo cennych starodruków, m.in. oryginały ksiąg Francyska Skaryny. Podczas wojny część zbiorów została zniszczona, a część skradziona i wywieziona. Do 1945 r. pozostało tylko 320 tys. woluminów. Z kolei Muzeum Krajoznawcze w Witebsku otrzymało z powrotem część zbiorów skradzionych przez Niemców. Między innymi powróciła unikatowa 20-tysięczna kolekcja monet, wzory tradycyjnego stroju białoruskiego oraz broń [zob. *Vestki adusju'* 1946: 4]. Relacjonowano, że studio filmowe „Беларусьфільм” rozpoczęło produkcję nowych filmów fabularnych, do których scenariusze piszą znani białoruscy literaci: Michaś Łyńkou, Kandrat Krapiva, Maksym Tank i Pimien Pańczanka. Z żalem pisano, że w wieku 102 lat zmarł Wasil Tałasz – znany ze swojej działalności partyzanckiej. Stał się znany dla każdego Białorusina po tym, jak Jakub Kołas opisał jego życie w powieści *Trzęsawisko* (*Дрытва*, 1933) [zob. *Vestki z' Belarusi* 1946b: 3].

W numerze szóstym wprowadzono rubrykę „Каляндар падзеяў” („Kalendarz wydarzeń”), gdzie zamieszczano ważne dla narodu białoruskiego wydarzenia. Kalendarz został powtórzony tylko dwa razy: w lipcu i sierpniu. Podano m.in. takie daty:

- 24.06.1404 – dołączenie ziemi smoleńskiej do Wielkiego Księstwa Litewskiego,
- 14.06.1386 – podpisanie Unii w Krewie,
- 18.06.1876 – zakaz przez władze Imperium Rosyjskiego druku literatury w języku białoruskim,
- 10.06.1923 – śmierć znanego etnografa białoruskiego Michaiła Federowskiego, autora 4-tomowej publikacji *Lud białoruski na Rusi Litewskiej* [zob. *Kaljandar padzejaŭ* 1946a: 3].

- 11.07.1921 – otwarcie w Mińsku Białoruskiego Uniwersytetu Państwowego,
- 27.07.1910 – urodziny białoruskiej poetki Łarysy Heniusz,
- 28.07.1920 – śmierć patrioty ojczyzny, poety Alesia Haruna (wł. Alaksandr Pruszyński) [zob. *Kaljandar padzejaŭ* 1946b: 4].

- 6.08.1517 – ukazanie się pierwszej drukowanej książki w języku starobiałoruskim *Psalterz* (Praga),
- 20.08.1919 – śmierć działacza odrodzenia białoruskiego, jednego z założycieli partii Białoruskiej Rewolucyjnej Hramady Iwana Łuckiewicza,
- 30.08.1929 – śmierć w Mińsku w wieku 25 lat utalentowanego poety Pauluka Trusa [*Kaljandar padzejaŭ* 1946c: 3].

Od numeru dziewiętnastego gazeta wprowadziła dział „Гумар” („Humar”). Zamieszczano w nim dowcipy, zabawne historie, rysunki humorystyczne [*Humar* 1946a: 4; *Humar* 1946b: 4; *Humar* 1946c: 3; *Humar* 1946d: 4; *Humar* 1946e: 4]. Oto jeden z nich pt. *W „drodze” do Brazylii* (*На шляху ў «Бразілію»*): przedstawia dwóch białoruskich chłopów – biednego i zamożnego. Pierwszy, biedniejszy, postanowił na piechotę dotrzeć do Brazylii, a w dodatku ciągnie ze sobą kozę mimo że sam jest zmęczony. Natomiast drugi – pewny siebie, śmieje się z niego. W numerze 21 ukazała się humoreska znanego pisarza Jadwihina Sz. *Edukowany byk* (*Бучоны бык*) [zob. Jadvihin Š. 1946: 3].

Relacje białorusko-ukraińskie

Przebywający na emigracji Białorusini często przyjaźnili się z ukraińskimi intelektualistami. Powodów było kilka: wspólny wróg – imperialistyczna Rosja, która przez cały XIX i pierwszą połowę XX w. prowadziła politykę kolonizacji; łatwość nawiązywania kontaktów dzięki podobieństwom językowym oraz łatwość wspólnego przezwyciężenia wszelkich trudności. Dlatego wydawcy gazety zaprzyjaźnili się z ukraińskimi kolegami, dość często razem spędzali czas: nawzajem sobie pomagali, radzili się i rozwiązywali trudne kwestie. Ale przede wszystkim wspólnie tworzyli, przygotowywali publikacje prasowe i książkowe.

Było to zatem całkiem naturalne, że redakcja „З беларускага жыцця” informowała o sprawach ukraińskich, m.in. o pojawieniu się na rynku czytelniczym dwóch nowych ukraińskich wydawnictw: cerkiewno-religijnego, literacko-artystycznego oraz miesięcznika naukowego „Дзвін”¹¹ (Salzburg) oraz gazety „Промінь”¹² (Monachium). Podkreślano, że „Дзвін” „zawiera interesującą treść i ma ładną szatę graficzną”, natomiast „Промінь” będzie się skupiał na wydarzeniach z życia krajów europejskich.

25 sierpnia opublikowano relację z otwarcia wystawy rzeźby, malarstwa i grafiki ukraińskich artystów w pomieszczeniu Neue Residenz (Nowa Rezydencja) przy Placu Mozarta 1 (Mozartplatz). Recenzent podkreślał, że chociaż to skromne przedsięwzięcie, ale interesujące, przedstawiające różne

¹¹ Pismo ukazywało się w 1946 r.

¹² Gazeta ukazywała się w latach 1946–1949.

kierunki współczesnej sztuki. Dlatego wystawa dość licznie odwiedzana jest przez Ukraińców, Białorusinów, Rosjan, Austriaków i Amerykanów: „Яна сьведчыць пра тое, што ўкраінскія мастакі ў неспрыяльных умовах могуць тварыць высокамастацкія творы” [H.V. 1946: 4]. Uwagę widza przykuwają dzieła nie tylko znanych batalistów Leonida Perfec’kiego¹³ i Mykoły Butowycza¹⁴, a także młodych artystów. Znaczna część przedstawionych prac to krajobrazy ukraińskie oraz z okolic Salzburga. Jest kilka dobrych portretów.

Na początku października gazeta z radością informowała o białorusko-ukraińskim wieczorze poetyckim, który odbył się w klubie pierwszego obozu DP „Lehen”. Wzięło w nim udział dwóch poetów: białoruski (Aleś Saławiej) i ukraiński (Borys Oleksandriw¹⁵). Saławiej w swojej poezji nawoływał do przezwyciężenia trudności i upewniał Białorusinów i Ukraińców zebranych na widowni, że każdy z obecnych powróci do ojczyzny. Jednak aby tak się stało, trzeba przejść trudną, pełną cierpień drogę. Poeta wierzy w to, że nastąpił moment, kiedy „zadzwoni dzwon Świętej Sofii, a wraz z nim wierzymy i my”. Natomiast poezja Oleksandriwa pozwoliła przenieść się do ukraińskich stepów, chutorów porozrzucanych po nich oraz do sadów wiśniowych. Następnie takie spotkania z pozwolenia władz strefy angielskiej odbyły się w obozach DP, zamieszkałych przez Ukraińców i Białorusinów [zob. Baroŭski 1946 i *Vystuplen’ni našaha paëta* 1946].

W grudniowym numerze z 1946 r. wprowadzono rubrykę: „З жыцця нашых суседзяў” („Z życia naszych sąsiadów”), w której zamieszczono cztery informacje dotyczące ukraińskiego życia kulturalnego w Austrii. Między innymi pisano o zjeździe ukraińskich działaczy kultury i oświaty, o premierze nowej inscenizacji pt. *Król piłki nożnej* (*Король футболу*) teatru ukraińskiego działającego w Salzburgu, o ukraińskim koncercie w najważniejszej

¹³ Leonid Perfec’kij (Леонід Перфецький, 1901–1977) – ukraiński artysta malarz, grafik. Studiował w Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie oraz w szkole artystycznej we Lwowie. Od 1925 r. przebywał w Paryżu. W 1942 r. powrócił do Lwowa na zaproszenie „Wydawnictwa Ukraińskiego”. W 1944 r. wstąpił do wojska jako korespondent, a w 1945 r. trafił do obozu DP w Salzburgu. Od 1954 r. mieszkał w Kanadzie.

¹⁴ Mykoła Butowycz (Микола Бутович, 1895–1961) – ukraiński artysta plastyk, grafik, literat. Ukończył studia w Wyższej Szkole Rzemiosła Artystycznego w Pradze oraz w Wyższej Szkole Grafiki i Sztuki Książki w Lipsku. Od 1943 r. wykładał w Lwowskim Państwowym Instytucie Sztuki Dekoracyjnej i Stosowanej im. Iwana Trusza. Od 1945 r. w Austrii, a od 1948 r. w Stanach Zjednoczonych.

¹⁵ Borys Oleksandriw (Борис Олександрів, wł. Oleksandr Grybins’kij [Олександр Грибінський], 1921–1979) – ukraiński literat, dziennikarz. Studiował w Instytucie Pedagogicznym w Kijowie, którego jednak nie skończył. W latach 1941–1943 pracował jako dziennikarz. W 1944 r. wraz z rodzicami wyjechał do Austrii, a w 1949 r. do Kanady. Ukończył studia bibliotekarskie na uniwersytecie (1962) i następnie pracował jako bibliotekarz. Także pełnił funkcję dyrektora biblioteki.

sali koncertowej miasta – Mozarteum oraz o recitalu fortepianowym Darii Gordynskiej-Karanowycz¹⁶. Podkreślano, że teatr dokłada starań, aby regularnie nie tylko wprowadzać do repertuaru nowe utwory, lecz także pokazywać je we wszystkich obozach DP zamieszkałych przez Ukraińców [*Novaja pastanoŭka...* 1946: 5]. Z kolei na koncertach wykonywano utwory znanych ukraińskich kompozytorów [*Vystavy ukrainskix tётraŭ...* 1946: 5]: Wasyla Barwins'kiego¹⁷, Grygorija Ałczews'kiego¹⁸, Mykoły Łysienko¹⁹ i Oleksandra Koszycia²⁰.

¹⁶ Daria Gordynska-Karanowycz (Дарія Гординська-Каранович, 1908–1999) – ukraińska pianistka, pedagog, muzyk i działaczka społeczna. Po ukończeniu Polskiego Towarzystwa Muzycznego we Lwowie (1929) wyjechała do Wiednia, gdzie kontynuowała studia na Uniwersytecie Muzyki i Sztuk Scenicznych. Brała udział w konkursach pianistycznych i zdobywała nagrody. W latach 1930–1945 występowała z koncertami w Polsce, Niemczech, Austrii. Od 1952 r. w Stanach Zjednoczonych, gdzie wykładała w Ukraińskim Instytucie Muzycznym w Ameryce oraz koncertowała.

¹⁷ Wasyl' Barwins'kyj (Василь Барвінський, 1888–1963) – ukraiński kompozytor, pianista, krytyk muzyczny, pedagog, dyrygent, organizator życia muzycznego. Wybitny przedstawiciel ukraińskiej kultury muzycznej XX w. Absolwent Polskiego Towarzystwa Muzycznego we Lwowie (1906), Uniwersytetu oraz Akademii Muzycznej w Pradze (Czechy). W latach 1915–1939 wykładowca Polskiego Towarzystwa Muzycznego we Lwowie, a przez pewien czas jej dyrektor. Po wojnie aresztowany i skazany na dziesięć lat Gułagu. Po powrocie mieszkał i pracował we Lwowie.

¹⁸ Grygorij Ałczews'kyj (Григорій Алчевський, 1886–1920) – kompozytor, pianista i nauczyciel śpiewu. Absolwent Konserwatorium Moskiewskiego (1893, klasa Siergieja Taniejewa). Działał w Charkowie, gdzie zorganizował orkiestrę bałajkową. Autor symfonii, poematu symfonicznego *Alosza Popowicz*, licznych pieśni do słów Tarasa Szewczenki, Łesi Ukrainki. Ałczews'kyj jest także autorem opracowań narodowych pieśni ukraińskich oraz podręcznika śpiewu *Tabele oddechowe dla śpiewaków i ich zastosowanie w rozwoju głosu* (Таблицы дыхания для певцов и их применение к развитию качеств голоса, druk: 1907–1908), z których korzystali soliści z całego świata.

¹⁹ Mykoła Łysienko (Микола Лисенко, 1842–1912) – ukraiński kompozytor i pianista, dyrygent, twórca Ukraińskiej Opery Narodowej. Działacz ukraińskiego odrodzenia narodowego. Absolwent Wydziału Nauk Przyrodniczych Uniwersytetu Kijowskiego (1864) oraz Konserwatorium Lipskiego (1869). W 1904 r. z jego inicjatywy w Kijowie powstała Szkoła Muzyczno-Dramatyczna – pierwsza wyższa uczelnia muzyczna na ziemiach ukraińskich.

²⁰ Oleksandr Koszyc' (Олександр Кошиць, 1875–1944) – ukraiński kompozytor i dyrygent. Absolwent Seminarium Teologicznego w Kijowie (1896) i Kijowskiej Akademii Teologicznej (1901), gdzie w latach 1898–1901 był dyrygentem chóru akademickiego. Od 1910 r. dyrygent chóru uniwersyteckiego, następnie – dyrektor muzyczny Teatru Sadowskiego, w latach 1916–1917 chórmistrz i dyrygent Kijowskiej Opery. W 1919 r. był jednym z organizatorów Republikańskiej Kapeli Chóralnej. W latach 1919–24 odbył z tym zespołem jako dyrygent tournée po Europie i Ameryce, z którego już nie wrócił do Ukrainy Radzieckiej. Jako kompozytor poświęcił się głównie religijnej muzyce chóralnej oraz aranżacjom ukraińskich pieśni ludowych.

Wojna i jej konsekwencje w świadomości i pamięci Białorusinów

Na łamach gazety ukazała się seria artykułów pod tytułem *Наша доля* (*Nasz los*), w których omawiano życie Białorusinów w obozach DP oraz poruszano kwestię ich dalszego losu. W publikacji z dnia 27 września autor z żalem konstatawał fakt, że wciąż wśród pewnej grupy osób panuje opinia, że podczas okupacji Białorusi jej obywatele współpracowali z Niemcami. Jednak, jak pisze autor publikacji, oskarżanie o kolaboracjonizm mija się z prawdą: „Трэба мець сілу волі і духу, каб вытрымаць гэтыя абвінавчваньні” [A-j M. 1946: 3]. Należy pamiętać, że pewna część społeczeństwa, chociaż i uczestniczyła w życiu społeczno-kulturalno-oświatowym, to jednak stale odczuwała zagrożenie i żyła w lęku przed aresztowaniem. Druga część została wysłana do obozu, a trzecia rozstrzelana.

W artykule z dnia 22 grudnia jeden z autorów podkreślał, że wojna stała się katastrofą dla Białorusi i jej narodu. Kraj został bardzo zniszczony, a jego mieszkańcy zmuszeni do emigracji. Wyrzuceni z własnej ojczyzny, okazali się w trudnej sytuacji. Chociaż wszyscy odczuwają wsparcie i pomoc ze strony organizacji UNRRA, jednak to nie będzie trwało wiecznie. Zbliży się moment, kiedy każdy ma zastanowić się nad wyborem nowej drogi życia i sam podjąć decyzję. Trzeba będzie, po pierwsze, wybrać kraj zamieszkania, a po drugie, zawód będący gwarancją stabilności. Jak zauważył autor publikacji, w pierwszej kolejności istnieje ogromne zapotrzebowanie na robotników, górników i rolników. W znacznie trudniej sytuacji była inteligencja: „Нам няма іншага выбару. Калі трэба – мусім гэта рабіць. Гэта надасць энергіі нашай дзейнасці і прымусіць нас імкнуцца яшчэ больш. Я веру, што кожны з нас пераадолее ўсе цяжкасці. <...> Трэба памятаць адно: у новым жыцці важную ролю будуць адыгрываць такія зьявы, як сяброўства і супрацоўніцтва” [B-i A. 1946: 1, 5].

W numerze 18 opublikowano list czytelniczki, w którym przypomina ona dzień, kiedy żegnała się z matką przed wyjazdem na Zachód. Skarży się, że z powodu trwającej jeszcze wojny musiała kilkakrotnie zmienić miejsce pobytu, aż wreszcie trafiła do miejscowości w Alpach: „Тут ня так, як у нас, мамуся. Кажуць, што й тут добра й прыгожа, але мне – не. Мне цяжка і сумна” [List 1946: 1]. Wyznaje ona, że pragnie przenieść się do miejsca, gdzie się urodziła, „пабачыць вялізны каранасты дуб, апынцуца сярод даргарх палеткаў”, odwiedzić dom ojczysty i posiedzieć przy stole z całą rodziną. „Цяжка мне, мамуся. Але я веру ў тое, што пабачу Цябе” [List 1946: 1] – kończy swój list.

Obok opublikowano symboliczny wiersz Uładzimira Kliszewicza pt. *Nie bądź samotnym!* (*Ня будзь адзінокім!*, 1943). Poeta zwraca się ku młodej

osobie i wyznaje, że mimo wielu cierpień, które doznał podczas wojny, nigdy nie czuł się samotnie. Zawsze słyszał on głos natury, który twierdził: „Наперад кроч – ня будзеш адзінокім!” [Klišëvič 1946: 1].

Z kolei w eseju *Gdyby tylko...* (*Каб толькі...*, nr 19) bohater wyznaje, że cierpi z tego powodu, że jest zmuszony błędzić wśród Alp. Odczuwa smutek i ból, wznosi ku niebiosom ręce i prosi o miłosierdzie. Gdyby była możliwość, „пакінуў-бы неадчэпную, ад якой так часта шчыміць душа й ные сэрца” i zacząłby latać niczym ptak, walczyłby o swoją ojczyznę, pewny swej siły i zwycięstwa. Pomocą dla niego byłaby jego rodzima Dźwina oraz dzwony Soboru Św. Sofii w Połocku. „Каб толькі... адагналі-б прэч і навальніцу, разагналі-б зь неба хмары” [*Kab tol'ki...* 1946: 1] – podsumowuje autor.

Literatura białoruska na łamach gazety

Redakcja gazety miała świadomość, że jej czytelnicy zostali wychowani na twórczości literackiej twórców białoruskich, orędowników Odrodzenia – zarówno pierwszego etapu (przełom XIX i XX w.), jak i drugiego (lata 20. XX w.). Dlatego często publikowała utwory oraz krótkie charakterystyki m.in. Maksyma Bahdanowicza, Janki Kupały, Alesia Haruna, Pauluka Bahryma, Natalli Arsienniewej.

Publicysta Mikoła Dwarecki²¹ w krótkim eseju o Jance Kupale podkreślał, że poeta już zwrócił na siebie uwagę w tym czasie, kiedy opublikował na łamach dziennika „Северо-Западный край” wiersz *Хлоп* (*Мужык*, 1905). Utwór ten podzielił społeczeństwo białoruskie na dwie części: jedni uznali, że młody niedoświadczony autor obraził i wykpił chłopstwo, drudzy zaś „пачулі голас горкае праўды беларуса, знаёмы голас «Мужыцкае праўды» вялікага народнага змагара за незалежнасьць Беларусі Кастуся Каліноўскага” [Dvarëcki 1946b: 3]. Z czasem coraz częściej zaczęły ukazywać się utwory poety na łamach prasy białoruskiej. Były one różnorodne pod względem formy i treści. Stopniowo Kupała z literata, który dokumentuje realną sytuację na ziemiach białoruskich, naświatla problemy społeczno-ekonomiczne i narodowo-polityczne, zmienia się w trybuna nawołującego do działań. Jaskrawym tego przykładem są wiersze *A któż там idzie?* (*A xmo tam idze?*, 1907) i *Na zebranie!* (*Ha cход!*, 1918). W pierwszym utworze, zdaniem krytyka, Kupała jako pierwszy w historii literatury białoruskiej „zaczął mówić głosem narodu”.

Zdaniem Dwareckiego na szczególną uwagę zasługuje pierwszy tomik poezji Kupały *Fujarka* (*Жалейка*, 1908). Po pierwsze, autor stwierdza, że jest

²¹ Mikoła Dwarecki (Мікола Дварэцкі, 1903–1988) – białoruski działacz religijny, poeta, publicysta.

„poetą życia, poetą trybunem”, naświetlającym problemy Białorusina. Po drugie, tom ten rezultatem twórczych poszukiwań i eksperymentów. Po trzecie, w tomiku narodowe motywy występują obok ogólnoludzkich.

W kolejnym tomiku, pt. *Gęślarz* (*Гусляр*, 1910), będącym rezultatem pobytu literata w Sankt Petersburgu, widzimy nieco innego poetę:

Мы чуем у ім плач душы паэта, той унутраны плач, калі плача толькі душа, але вочы глыбокадумна глядзяць на скрываўленую землю ці па-арлінаму ўпіваюцца ў затуманеную далеч часу. <...> Вера ў лепшае прыйсьце не пакідае Купалы. Яна гучыць мажорнай гамай і пераходзіць у новы і больш моцны абуджальны заклік да народу. У «Гусляры» Купала знаходзіць самога сябе як паэту-змагара адраджэнца і творцу вялікае мастацкае сілы” [Dvarëcki 1946b: 4].

Dowodem na to był kolejny tomik – *Ścieżką życia* (*Шляхам жыцця*, 1913), a nieco później *Dziedzictwo* (*Спадчына*, 1922). W tym ostatnim Kupała sygnalizuje, że rewolucja październikowa nie rozwiązała wszystkich problemów Białorusi: przede wszystkich nie otrzymała ona niezależności. Dziś, kiedy wspominamy wielkiego poetę, przypominają się nam jego słowa: „Аддайце славу нашу нам! / Нашто схавалі-расхапалі?”.

W innym eseju Dwarecki pisał o Aliesiu Harunie²²: „Алесь Гарун займае асабліва паважнае месца ў гісторыі крывіцкае літаратуры: ён самабытны, арыгінальны і глыбока нацыянальны. Уся ягоная творчасць выходзіла з крыві і духу нашага народу” [Dvarëcki 1946a: 3]. On był nie tylko literatem, lecz także działaczem politycznym. Przed rewolucją walczył z władzą carską, a później o niezależność Białorusi od bolszewików. Był jednym z organizatorów wojska w Mińsku (1920), inicjatorem wydań specjalistycznej literatury dla żołnierzy, autorem kilku pieśni wojskowych. Jego życie i działalność są przykładem dla każdego Białorusina, a w szczególności dla młodzieży jako wzór najlepszego poświęcenia się idei wyzwolenia ojczyzny.

W tekście poświęconym Paulukowi Bahrymowi (Паўлюк Багрым, 1812–1891) [zob. *Paŭljuk* 1946] nieznany autor stwierdzał, że to wyjątkowa postać kultury białoruskiej, autor jedyne zachowanego wiersza. Urodził się w miejscowości Kroszyna niedaleko Baranowicz. Trafił do szkoły, prowadzonej przez miejscowego księdza Wojciecha Magnuszewskiego, gdzie wykazał się zdolnościami literackimi. Wszystkie legendy i bajki, które słyszał, notował do zeszytu i uczył się na pamięć. Z czasem sam zaczął pisać wiersze. Po tym, jak w Kroszynie wzniósł się bunt chłopski przeciwko jego właścicielowi, zginął ojciec Pauluka. O istnieniu szkoły dowiedział się kurator wileńskiego okręgu

²² Alieś Harun (Алесь Гарун, właśc. Alaksandr Pruszynski [Аляксандр Прушынскі], 1887 – 1920) – białoruski poeta, pisarz, publicysta i działacz narodowy.

szkolnego Nikołaj Nowosilcew, który wysłał specjalną komisję w celu sprawdzenia jej działalności. Nie przeczuwając niebezpieczeństwa, Magnuszewski zebrał wszystkich swoich uczniów i poprosił ich o zaprezentowanie swoich umiejętności. Pauluk wyjął zeszyt i przeczytał jeden z wierszy: *Zagraj, zagraj chłopcze mały...* (*Заграй, заграй хлопча малы*). W rezultacie komisja zabrała zeszyt z poezją, a po dwóch latach wysłała chłopca do wojska na 25 lat. Po powrocie ze służby postanowił kontynuować zawód ojca, założył kuźnię i dość szybko zasłynął jako zdolny kowal. Po śmierci został pochowany przy kościele. Pozostawił po sobie wyjątkową rzecz: wykuty z żelaza żyrandol. Po dziś dzień znajduje się on w miejscowym kościele i jest dumą całej wsi.

Dość często na łamach gazety ukazywały się materiały, poświęcone ważnym postaciom z historii Wielkiego Księstwa Litewskiego oraz XIX w. W ten sposób redakcja dążyła ku temu, aby czytelnicy poznawali historię swojej ojczyzny oraz jej wielkich przedstawicieli. Miało to na celu wzmocnienie świadomości historycznej, rozwój tożsamości narodowej, wzmacnianie poczucia dumy ze swojej przynależności do kraju o bogatej i złożonej historii. Stopniowo powstawał ikonostas twórców białoruskiej historii: Rogwołod (ok. 945–978) [*Rahvalod* 1946: 1], Rogneda (966–1000) [*Rahneda* 1946: 1–2], Iziaslław (978–1001) [*Izjaslaŭ* 1964: 1], Wsiesław Czarodziej (ok. 1029–1101) [*Usjaslaŭ Čaradzej* 1964: 1]), Barys (1054–1128) i Gleb (koniec 1040.–1119) Wsiesławowiczowie [*Barys i Hleb...* 1946: 1–2], Wsiesław Wasilkowicz (ok. 1101–1180) [*Usjaslaŭ Vasil’kavič* 1946: 1], Rościsław I Michał (?–1167) [*Knjaz’ Ras’cisaŭ...* 1946: 1–2], Olgierd (1296–1377) [*Knjaz’ Al’herd* 1946: 2], Eufrozyna Połocka (1104–1167) [*S’v. Afrasin’nja...* 1946: 2–3]), Klemens Smolatycz (1110–1164) [*Kliment...* 1946: 1]), Kiryła Turauski (ok. 1113–1182) [*Kiryła...* 1946: 3]).

Podsumowując, należy podkreślić, że gazeta była wydawana w trudnym dla każdego Białorusina okresie, kiedy nikt z nich nie wiedział, jak się potoczy dalej jego życie. Panował wielki lęk przez repatriacją, a jednocześnie obecne było ogromne pragnienie pozostania w Europie i rozpoczęcia życia w jednym z państw demokratycznych. Gazeta informowała Białorusinów o bieżącej sytuacji, o życiu kulturalno-oświatowym w Austrii i w innych krajach europejskich, aby oni wykazali swoją aktywność i stali się członkami wspólnoty europejskiej. Poprzez publikowanie dzieł literatury białoruskiej oraz esejów o postaciach historycznych i najciekawszych zabytkach gazeta miała na celu wychowanie swoich czytelników w duchu białoruskim.

References

- A-j M. 1946. *Naša dolja*. “Z belaruskaha žyc’cja” № 22 (27 verasnja): 3 [А-й М. 1946. *Наша доля*. “З беларускага жыцця” № 22 (27 верасня): 3].
В-і А. 1946. *Naša dolja*. “Z belaruskaha žyc’cja” № 33–34 (22 snežnja): 1, 5 [В-і А. 1946. *Наша доля*. “З беларускага жыцця” № 33–34 (22 снежня): 1, 5].

- Bahdanovič Maksim. 1946. "*Rušymsja, brac'cja, hutčěj*". "Z belaruskaha žyc'cja" № 27 (2 listapada): 1 [Багдановіч Максім. 1946. „*Рушымся, брацьця, хутчэй*”. „З беларускага жыцця” № 27 (2 лістапада): 1].
- Baroŭski Andrėj. 1946. *Vystuplen'ne dvux paëtaŭ*. "Z belaruskaha žyc'cja" № 23 (5 kastryčnika): 4. [Бароўскі Андрэй. 1946. *Выступленьне двух паэтаў*. "З беларускага жыцця" № 23 (5 кастрычніка): 4].
- Barys i Hleb Usjaslavičy. 1946. "Z belaruskaha žyc'cja" № 15 (9 žniŭnja): 1–2 [Барыс і Глеб Усяславічы. 1946. "З беларускага жыцця" № 15 (9 жніўня): 1–2].
- D. U-ka. 1946. *Holas belaruskae moladzi*. "Z belaruskaha žyc'cja" № 26 (26 listapada): 1–2 [Д. У-ка. 1946. *Голас беларускае моладзі*. "З беларускага жыцця" № 26 (26 лістапада): 1–2].
- Dvarëcki Mikola. 1946a. *Ales' Harun*. "Z belaruskaha žyc'cja" № 13 (26 lipenja): 3 [Дварэцкі Мікола. 1946. *Алесь Гарун*. "З беларускага жыцця" № 13 (26 ліпеня): 3].
- Dvarëcki Mikola. 1946b. *Janka Kupala*. "Z belaruskaha žyc'cja" № 26 (26 kastryčnika): 3–4 [Дварэцкі Мікола. 1946. *Янка Купала*. "З беларускага жыцця" № 26 (26 кастрычніка): 3–4].
- H.V. 1946. *Vystaŭka ŭkrainskaha mastactva*. "Z belaruskaha žyc'cja" № 18 (30 žniŭnja): 4 [Г.В. 1946. *Выстаўка ўкраінскага мастацтва*. "З беларускага жыцця" № 18 (30 жніўня): 4].
- Humar. 1946a. "Z belaruskaha žyc'cja" № 19 (6 verasnja): 4 [Гумар. 1946. "З беларускага жыцця" № 19 (6 верасня): 4].
- Humar. 1946b. "Z belaruskaha žyc'cja" № 20 (13 verasnja): 4 [Гумар. 1946. "З беларускага жыцця" № 20 (13 верасня): 4].
- Humar. 1946c. "Z belaruskaha žyc'cja" № 21 (20 verasnja): 3 [Гумар. 1946. "З беларускага жыцця" № 21 (20 верасня): 3].
- Humar. 1946d. "Z belaruskaha žyc'cja" № 25 (19 kastryčnika): 4 [Гумар. 1946. "З беларускага жыцця" № 25 (19 кастрычніка): 4].
- Humar. 1946e. "Z belaruskaha žyc'cja" № 30 (23 listapada): 4 [Гумар. 1946. "З беларускага жыцця" № 30 (23 лістапада): 4].
- Infarmacyja. 1946. "Z belaruskaha žyc'cja ŭ Astryi" № 2 (30 sakavika): 1 [Інфармацыя. 1946. "З беларускага жыцця ў Астрыі" № 2 (30 сакавіка): 1].
- Izjaslaŭ. 1946. "Z belaruskaha žyc'cja" № 11 (12 lipenja): 1 [Ізяслаў. 1946. "З беларускага жыцця" № 11 (12 ліпеня): 1].
- Jadvihin Š. 1946. *Vučony byk*. "Z belaruskaha žyc'cja" № 21 (20 verasnja): 3 [Ядвігін Ш. 1946. *Вучоны бык*. "З беларускага жыцця" № 21 (20 верасня): 3].
- Kab tol'ki... 1946. "Z belaruskaha žyc'cja" № 19 (6 verasnja): 1 [Каб толькі... 1946. "З беларускага жыцця" № 19 (6 верасня): 1].
- Kaljandar padzejaŭ. 1946a. "Z belaruskaha žyc'cja" № 6 (9 čërvenja): 3 [Каляндар падзеяў. 1946a. „З беларускага жыцця” № 6 (9 чэрвеня): 3].
- Kaljandar padzejaŭ. 1946b. "Z belaruskaha žyc'cja" № 11 (12 lipenja): 4 [Каляндар падзеяў. 1946b. "З беларускага жыцця" № 11 (12 ліпеня): 4].
- Kaljandar padzejaŭ. 1946c. "Z belaruskaha žyc'cja" № 15 (9 žniŭnja): 3 [Каляндар падзеяў. 1946c. "З беларускага жыцця" № 15 (9 жніўня): 3].
- Kiryła Turaŭski. 1946. "Z belaruskaha žyc'cja" № 22 (27 verasnja): 3 [Кірыла Тураўскі. 1946. "З беларускага жыцця" № 22 (27 верасня): 3].
- Kliment Smaljacič. 1946. "Z belaruskaha žyc'cja" № 20 (13 verasnja): 1 [Клімент Смаляціч. 1946. "З беларускага жыцця" 13.09.1946, № 20 (13 верасня): 1].
- Klišëvič Uladzimer. 1946. *Nja budz' adzinokim!*. "Z belaruskaha žyc'cja" № 18 (30 žniŭnja): 1 [Клішэвіч Уладзімер. 1946. *Ня будзь адзінокім!*. "З беларускага жыцця" № 18 (30 жніўня): 1].
- Knjaz' Ras'cislaŭ Smalenski. 1946. "Z belaruskaha žyc'cja" № 18 (30 žniŭnja): 1–2 [Князь Расьціслаў Смаленскі. 1946. "З беларускага жыцця" № 18 (30 жніўня): 1–2].

- Knjaz' Al'herd*. 1946. “Z belaruskaha žyc'cja” № 27 (2 listapada): 2 [*Князь Альгерд*. 1946. “З беларускага жыцця” № 27 (2 лістапада): 2].
- Kunicki M.* 1946. *Maladyja hady*. “Z belaruskaha žyc'cja” № 27 (2 listapada): 1 [*Куніцкі М.* 1946. *Маладыя гады*. “З беларускага жыцця” № 27 (2 лістапада): 1].
- List*. 1946. “Z belaruskaha žyc'cja” № 30 (30 žniŭnja): 1 [*Ліст*. 1946. “З беларускага жыцця” № 30 (30 жніўня): 1].
- Moskwin Andriej*. 2018. *Białoruskie czasopiśmiennictwo emigracyjne: „Пагоня”, „Сакавік”, „Напад!”*. Warszawa: Uniwersytet Warszawski.
- Naša dolja*. 1946a. “Z belaruskaha žyc'cja” № 20 (13 verasnja): 3 [*Наша доля*. 1946a. “З беларускага жыцця” № 20 (13 верасня): 3].
- Naša dolja*. 1946b. “Z belaruskaha žyc'cja” № 21 (20 verasnja): 2 [*Наша доля*. 1946b. “З беларускага жыцця” № 21 (20 верасня): 2].
- Novaja pastanoŭka ukrainskaha dramatyčnaha tǎatru*. 1946. “Z belaruskaha žyc'cja” № 33–34 (22 snežnja): 5 [*Новая пастаноўка украінскага драматычнага тэатру*. 1946. “З беларускага жыцця” № 33–34 (22 снежня): 5].
- Padzjaka*. 1946a. “Z belaruskaha žyc'cja” № 5 (5 červenja): 1 [*Падзяка*. 1946a. “З беларускага жыцця” № 5 (5 чэрвеня): 1].
- Padzjaka*. 1946b. “Z belaruskaha žyc'cja” № 6 (9 červenja): 3 [*Падзяка*. 1946b. “З беларускага жыцця” № 6 (9 чэрвеня): 3].
- Padzjaka*. 1946c. “Z belaruskaha žyc'cja” № 9 (28 červenja): 2 [*Падзяка*. 1946c. “З беларускага жыцця” № 9 (28 чэрвеня): 2].
- Padzjaka*. 1946d. “Z belaruskaha žyc'cja” № 16 (16 žniŭnja): 2 [*Падзяка*. 1946d. “З беларускага жыцця” № 16 (16 жніўня): 2].
- Padzjaka*. 1946e. “Z belaruskaha žyc'cja” № 21 (20 verasnja): 2 [*Падзяка*. 1946e. “З беларускага жыцця” № 21 (20 верасня): 2].
- Paŭljuk Bahrym*. 1946. “Z belaruskaha žyc'cja” № 30 (23 listapada): 2–3 [*Паўлюк Багрым*. 1946. “З беларускага жыцця” № 30 (23 лістапада): 2–3].
- Perasjalenckija spravy*. 1946. “Z belaruskaha žyc'cja” № 30 (23 listapada): 3 [*Перасяленцкія справы*. 1946. “З беларускага жыцця” № 30 (23 лістапада): 3].
- Rahned*. 1946. “Z belaruskaha žyc'cja” № 9 (28 červenja): 1–2 [*Рагнеда*. 1946. “З беларускага жыцця” № 9 (28 чэрвеня): 1–2].
- Rahvalod*. 1946. “Z belaruskaha žyc'cja” № 7 (16 červenja): 1 [*Рагвалод*. 1946. “З беларускага жыцця” № 7 (16 чэрвеня): 1].
- S'v. Afrasin'nja Polackaja*. 1946. “Z belaruskaha žyc'cja” № 19 (6 žniŭnja): 2–3 [*Сьв. Афрасіньня Полацкая*. 1946. “З беларускага жыцця” № 19 (6 жніўня): 2–3].
- Spravy peraseleny*. 1946. “Z belaruskaha žyc'cja” № 18 (30 žniŭnja): 4 [*Справы пераселеных*. 1946. “З беларускага жыцця” № 18 (30 жніўня): 4].
- Usjaslaŭ Čaradzej*. 1946. “Z belaruskaha žyc'cja” № 13 (26 lipenja): 1 [*Усяслаў Чарадзеі*. 1946. “З беларускага жыцця” № 13 (26 ліпеня): 1].
- Usjaslaŭ Vasil'kavič*. 1946. “Z belaruskaha žyc'cja” № 16 (16 žniŭnja): 1 [*Усяслаў Васількавіч*. 1946. “З беларускага жыцця” № 16 (16 жніўня): 1].
- Vestki adusjul'*. 1946. “Z belaruskaha žyc'cja” № 17 (23 žniŭnja): 1 [*Весткі адусюль*. 1946. “З беларускага жыцця” № 17 (23 жніўня): 1].
- Vestki z' Belarusi*. 1946a. “Z belaruskaha žyc'cja” № 19 (6 verasnja): 2 [*Весткі зь Беларусі*. 1946. “З беларускага жыцця” № 19 (6 верасня): 2].
- Vestki z' Belarusi*. 1946b. “Z belaruskaha žyc'cja” № 20 (13 verasnja): 3 [*Весткі зь Беларусі*. 1946. “З беларускага жыцця” № 20 (13 верасня): 3].
- Vystavy ukrainskix tǎatruŭ. Večar farterpijanavaj muzyki*. 1946. “Z belaruskaha žyc'cja” № 33–34 (22 snežnja): 5 [*Виставы українських тэатраў. Вечар фартепіянавай музыкі*. 1946. “З беларускага жыцця” № 33–34 (22 снежня): 5].
- Vystuplen'ni našaha paėta*. 1946. “Z belaruskaha žyc'cja” № 24 (12 kastryčnika): 1 [*Выступленьні нашага паэта*. 1946. “З беларускага жыцця” № 24 (12 кастрычніка): 1].

Z apošnix padzejaŭ. 1946. "Z belaruskaha žyć'sja" № 20 (13 verasnja): 1 [З апошніх падзеяў. 1946. "З беларускага жыцця" № 20 (13 верасня): 1].
"Z belaruskaha žyć'sja" (Austria). 1946 (№ 1–37), 1947 (№ 1–3) [„З беларускага жыцця” (Аўстрыя). 1946 (№ 1–37), 1947 (№ 1–3)].
Zjalënka S'cjapan. 1946. *Dvaccac' pjaty*. "Z belaruskaha žyć'sja" № 25 (19 kastryčnika): 1–2 [Зялёнка Сьцяпан. 1946. *Дваццаць пяты*. "З беларускага жыцця" № 25 (19 кастрычніка): 1–2].

STRESZCZENIE: Artykuł skupia się na analizie białoruskiej gazety „З беларускага жыцця”, wydawanej w jednym z obozów DP niedaleko Salzburga w latach 1946–1947. Przedstawione badania pokazują, jak wielką uwagę gazeta zwracała na dobór materiałów, żeby rozszerzyć krąg odbiorców. Autor skupił się na takich aspektach, jak związki z ojczyzną, białorusko-ukraińskie kontakty literackie, twórczość białoruskich literatów oraz powstanie kanonu historycznego.

SŁOWA KLUCZOWE: emigracja, powojenna historia, prasa, „З беларускага жыцця”, Austria, Displaced Person.

РЭЗЮМЕ: Артыкул прысвечаны аналізу беларускага выдання “З беларускага жыцця”, якое выдавалася ў адным з лагераў для перамешчаных асоб каля Зальцбурга ў 1946–1947 гадах. Прадстаўленае даследаванне дэманструе, наколькі вялікую ўвагу газета надавала адбору матэрыялаў. Рэдакцыя імкнулася пашырыць сваю аўдыторыю. Аўтар засяроджваецца на такіх аспектах, як сувязі з радзімай, беларуска-ўкраінскія літаратурныя сувязі, творчасць беларускіх пісьменнікаў і фарміраванне гістарычнага канону.

КЛЮЧАВЫЯ СЛОВА: эміграцыя, пасляваенная гісторыя, прэса, “З беларускага жыцця”, Аўстрыя, перамешчаная асоба.